

تورک تاریخ انجمنی

مجموعی

۱ ایلول
۱۳۴۰

اون دردنجی سنه
نومرو ۵ (۸۲)

تورکیه ده قاتولیک پروپاگاندا سی

(خزینئه اوراق و ثائقه نظرآ)

اون دردنجی لوئی تورکیه ده بیله دینک حامیسی صفتی طاقینمق ایسته دی . تورکلر ، قانونی زمانندن بری فرانسه لره قارشی کوستردکلری عنعنوی محبتک تأثیریه ، اونلره (مقامات مبارکه) ده بعض مساعده لرده بولونمشلردی . اون دردنجی لوئی ، بومساعده دن ، قاتولیک پروپاگاندا سی نقطه نظرندن استفاده ایتمک ایسته دی . او دورده ، اهل صلیب بقایاسی اولمق اوزره ، قدسده وتورکیانک مختلف ایالتلرنده قالمش اولان راهبر باشلیجه ایکی صنفدی : فرانسیسکلر و فرانسه زه زوویتلری . اک زیاده یابیلدقلری ایالتلرده : استانبول ، ازمیر ، استفه ، آطه لر ، حلب ، قبریس ، مصر ، عراق ، سوریه و فلسطیندی . بو ایالتلر اوچ منطقه یه آیرلشدی . هر منطقه ، (پارس) ، (طور) و (بره تانیا) کی ، فرانسه ده اوچ مرکز دن اداره ای دیلیوردی . زه زوویتلرک تورکیه ده کی مرکز لری استانبول و سوریه ایدی . هپسنک ده قافله لرله راهبری واردی . بونلر تورکیه نک برچوق برلرینه داغیله مشلردی . بونلردن باشقه ، ایالتلرک ده (روما) یه تابع راهبری موجوددی .

اون دردنجی لوئی ، تورکیه ده قاتولیک پروپاگاندا سی یابدیرمق ایچون ، بو اردودن استفاده ایتمک ایسته دی . تورکیه ایله فرانسه آره سنده موجود صمیمیتی ایلری سوردی ، کوپرولو زاده فاضل احمد پاشا صدارتنده ، ایلچیسو نوانتهل واسطه سیله تجدیدایتدیردیکو قایتولاسیونله ، بوراهبرک تورکیه ده کی موجودیتلرینی تصدیق ایستیردی . قایتولاسیونده ، افرنج دینته منسوب بسقبوسلرله ره بانک « ممالک محروسه ده قدیمدن اولدینی اوزره اینلرنده دوام ایتملری مصر حدی (۱۰۸۴) .

تورکیه ایچون بومساعده دن برمضرت تصورایدیله مزدی . واقعا افرنجی ره بانلرینک « من القدیم » موجود مؤسسہ لری محافظه ایدیله جکدی ؛ فقط یکی مؤسسہ وجوده کتیرملری امکان خارجنده ایدی . عین تحدیدات ، تورکیه ده یاشایان و تورک تبعه سی اولان روملر ، ارمنیلر و یهودیلر حقتنده جاریدی . دیوان هایونک تعاملی قطعی و مصرحدی فتح خاقانیدن اعتباراً تورکیه داخلنده کلیسا انشاسی ممنوعدی . تعمیری ایچون بیله دیوانه مراجعت ایدرک « حکم شریف » آلمق لازمدی . افرنج طاقه سندن اولان رهبانہ « آینلرین اجرايه » مساعده ایدله سی ، آنجق حریت مذهبه اساسنه مستنددی .

فقط اون دردنجی لوئینک تشویق وحمایه سنه مظهر اولان پاپاسلر بونکله قناعت ایتمه دیلر . تورکیه نکر طرفنه داغیلدیلر ، مرکز لرینی چوغالتدیلر ، پاشالره متبصص ومتواضع طورلرله حلول ایتدیلر . راهب لرك اك زياده كووہ ندكلری ، قرالک حمایه سیدی . بوحمایه غایت اساسلیدی . قاتولیک میسیونر لرك حمایه ونظارت وظیفه سی « قرالک باب عالی نزدنده کی سفیرینی مأمور اولدوغی سائر وظیفه لرك جمله سندن زیاده اشغال ایدیوردی » . میسیونر لر ، تورکیه یی کندی ممالک مفتو-حه لری ظن ایدیورلردی . حرکت لری ده طادتا اون ایما ایدیوردی . مع مافیه ، یابدق لری پروپاغاندا ده تورکلره یاناشدق لری یوقدی . مسلمانلق ، تورک روحنده صارصیلماز بر ایمان حاصل ایله مشدی . هر تورک مسلمان اولمقله مفتخردی . بونی پاپا ده آکلامشدی . بوسبیدن ، تورکیه ده کی قاتولیک پاپاسلرک یکانه وظیفه لری ، شرقه قاتولیک لکی محافظه ایتمک ، وبالخاصه تورکیه خریستیانلرینی قاتولیک مذهبه چورمکدی . شرق کلیساسی بیزانس زمانندن بری (روما) یه دشمندی . بیزانس امپراطور لری ، تورکلرک تجاوز لرینه قارش ی یاختلرینی ، حتی یاختلرینی وموجوبتلرینی قور تارمق ایچون غرب کلیساسیله برلشمه یی آرزو ایتشلر ، فقط بردرلو موفق اولاماشلردی . (بیزانس) ک سورلری تورکلرک طوب آتشری آلتنده فیجیع طرافه لرله چو کدیکی آلترده بیله ، آیا صوفیا کلیساسنده بومسئله مناقشه ایدیلوردی . ارتق بیزانس اداره سی اور تادن قالمشدی ؛ فقط شرق کلیساسیله اونک سورولری الآن تورکیه ده یاشایورلردی . پاپا ، اون برنجی عصر مجری صوکلرینه طوغرو ، فرانسه نکر یاردیمله ایکی کلیسای برلشد برمک وظیفه سی ایفا ایتمک ایستدی . بونک ایچون ده یکانه چاره ، تورکیه ده یاشایان

خریستیانلری پارچه پارچه ، هیچ سزدرمه دن ، قاتولیک مذهبه سوقمندی . فرانسه نك تورك دوستلغنی سوء استعمال ایده رك یابدینی بو حرکت ، « قاپتولاسیونلر » بيله مغایردی . تورکیه ، افرنج راهبلینك یالکز « آین باطللرین اجرایه » مساعده ایتشدی ؛ حال بوکه « ذمی رعایا » سی ایله « آستان سلاطین پناهی » بپنده کی تابعیتك اخلافی قطعیا آرزو ایتزدی . تورکیه ده کی خریستیانلرک قاتولیکلشدیرلمه سی ، اونلرک تورکیه یه قارشى رابطه لرینی کسمک ، دوغرو دن دوغرویه قاتولیک حامیسی قرالک نفوذی آلتنه سوقق ، ایجابنده اونلرک حقوقنی مدافعه ایچون باب عالی نزدنده تشبثانده بولومق صلاحیتنی استعمال ایلمک دیمکدی . بناء علیه تورکیه ده یاشایان رعایان قاتولیککی قبول ایدنلر ، پادشاه دن زیاده اون دردنجی لوئی یه تابع بولونا جقتلردی .

آوروپاده تورکیه یی پارچالامق ایچون چاره لر دوشونولیوردی . بو پارلاق ظفری احراز ایده بيله جک ده ، کندیلرینک فکرنجه ، آنجق اون دردنجی لوئی اولابیلیردی . افکارک بوتوجهی ، لوئینک ده ظفر امللرینی اوقشامبور دکلدی . کذا ، تورکیه ده اوطوران خریستیانلرده لوئی یی بو غایه یه تشویق ایدیورلردی . فرانسه نك تورکیه ده آلی قولی ، میسیونر پاپاسلردی . اونلرک تورکیه ده قاتولیک پروباغانداسی یامالری ، عثمانلی ایمراطورلغنک فتحی ایچون مصلحانه بر اصولدی . دهادو غروسی بونلر ، واندالک دیدیکی کبی (۱) « فرانسر اردوسنک کشافلیردی . فرانسه نك شوکت وسطوت افسانه لرله شرق خریستیانلرینک قافالرینی دولدوران ، قلبرینه تورکلردن قورتولوش امللرینی ویرن ، اونلردی . بو امللرله جانلانان پاطریقلر اون دردنجی لوئی یه قدر استرحامانه لر یازمه جسارت ایدیورلردی . آنطاکیه روم پاطریقی : « برکون اولوبده خلاصمزی اللهدن وذات حشمتانه لرندن بکله بورز » دییه یازمشدی . حلب ارمنی پاطریقی ده ، اوزون مدحیه لرندن سوکرا ، ارمنیلره واقع اولان دینی تبشیراتدن برینی ذکر ایدرک : « ارمنستان ، فرانسزلرک الك قدرتلی برقرالی طرفندن قورتاریلا جقدر » . (۲) دییه یازمشدی .

قرال ، بو دینی تبشیراتی اوزرینه آلمقده بویوک برحظ دویدی . حال بوکه

(۱) نوانته ک سفارتی ، ص ۸

(۲) فرانسه خارجه خزینة اوراق ، استانبول ، جلد ۸

استانبولده ، خریستیانلق نامنه حرکت ایدن باطریقخانلر برز فساد و فتنه اوجاغیدی . روم باطریقلری دیوانهایونه بربری ژورنال ایدرلر ، (اینوروز) . سورددوردرکلی رقیبیرینی اوراده بیله راحت بر اقامازلر ، دیوان هایونی خصملری علیهنده تزویرلر وپهتانلرله راحتسز ایدرلردی . صوقوللو زماننده ، استانبول قاضیسنه یازیلان شو حکم ، روم متره پولیدلرینک سورولرینه قارشى طوتدقلى مسلکی پک کوزل اثبات ایدر :

استانبول قاضیسنه حکم که

صورت سبجل کوندروب مقدا ساقز مدره پولیدی اولان عوریل نامذی رکا ب هایونه قصه صوتوب استانبول بطریق یم بلاسب مدره پولیدلغم اوب اخره ویرمشدر دیککه کورلک فرمان اولنوب جعفر چاوش مباشرتیله مذکور بطریقندن خصوص مزبور سؤال اولندقدہ ذی مزبور ایچون بنمزہ مخالف نیجه اوضاعی وفسق و فحوری ظاهر اولغین مدره پولیدلکن اوب مستحقنه ویردوم دیو جواب ویروب مذکور عوریل فسقن انکار ایدیجک کلیساده برکافر عورتنه فعل شنیع اتدوکی بطریقله شتم ایدوب و باپاس نصب اتدیکه خیل آخه لرین الدوغی ثابت و ظاهر اولمشدر دیو دیو عرض اتدوکی اجلدن مذکور عوریل ذی شهردن سوروله سن امر ایدوب بیوردوم که واردقدہ امرم موجبنجه مذکور ذی نک واقع اولان علاقہ سن قطع ایدوب و شهردن رد ایلیه سن . فی ۱۲ ذی ۹۸۴ (۳) .

تورکلر باطریقخانه ذالتربنه واقف اولدوقلری کبی ، فرانسرلرک تعقیب ایستکلری مقصدی ده آکلادیلر . رعایانک فرنک پاپاسلرینه متابعت ایدرک « افرنج دینی » قبول ایتملرینی « سدء سعاده » قارشى عصیان واهانت تلقی ایلمکه باشلادیلر . تورکلرک بو تلقیلری قاتولیک میسیونرلری ایچون مهم بر تهلکه ایدی . فقط اونلر بونک ده چاره سنی بولدیلر : قاتولیککی موضوع بحث ایتمورلر ، بوکافر انچه لو مذهبی دیورلردی . اوصیرالرده ، ساقیزده افرنج مذهبنه دوغمنس یدی بیک کیشی واردی .

تورکیه ده قاتولیک پروباغانداسی ، تورکلره اوتهدن بری دشمن یاشایان روملر وارمنیلر ایچون عاداتا بر خلاص واسطه سندن عبارتدی . آبه ر واندا ل دیورکه : رعایا آراسنده کندی موجودیتلرینی ادراک ایدرک استقبالدن امید وار اولانلر ، ملتزمه توجه ایدیورلر ، و اونی ، بکله نیلن خلاصکار تلقی ایلمورلردی . روسیه نک بارلاق بر صورتده درعهده ایستدیک وظیفه بی قلباً بزم تحمیل ایدیورلردی . بودورده ،

بر روم ، ارمنی و یا اسلاو رعایای عرقنک خلاصنی تصور ایدر ایتمز ، بتون تصور لرینی فرانسه یه آچور ، و بزدن اونک اجراسنی بکلیوردی . بونوع برچوق تمایللری خلاصه ایدن برکتابده ، خریستیان تورکیه بویوک لویئنک حمایه سنده اولارق کوستلمشدر ، بو حمایه نك کله چکی تفالده ایدلمشدر . ارمنی بطریق ، لوتی بی یکی قسطنطین عنوانه تجیل ایله مشدر . قاتولیکلره برابر روملرده ، برکون کلوب آیاصوفیانک محرابی اوزره لاتین حاجنک ، کلیسانک بویوک اولادی آله پارلایاجنی بکلیورلردی . میسیونرلر ، برمدت ، بو عمومی اعتمادی قوتلندیرمه یه چالیشدیلر ؛ « بونلر ، ایچلرندن برینک دیدیکی کبی ، متادیاً ، مغلوب اولمز حکمدارمنک قدرت و شوکتی حقتنده نشریاتده بولونیورلر ؛ بولوندقلری سفیلانه حیاندن بیچاره خریستیانلری آنجق اونک خلاصه مقتدر اولدیغنی اعلان ایدیورلردی . » مع التأسف بونلرک استیلاکار همتلری حدمعروفنی تجاوز ایدمه دی ، اورتودوقس راهلری علیهرینه قالدیردی . بونلرک نفوذی آلتنده سیاستمز ، ایشه او زمان ، اورتودوقسلره قارشى متجاوزانه حرکتلره قویولدی . ظالمانه و مستبدانه اصوللر استعمال ایدرک قاتولیکلره قارشى غدارانه اخذنارلر جنبه سبب اولدی » (۴) .

واندالک بحث ایتدیکی بو « ظالمانه و مستبدانه » اصوللر دوغرو ایدی . قاتولیک پاپاسلر ، فرانسه نك حمایه سی آلتنده اولارق ، تورکیه نك خریستیان تبعه سنی زورله قاتولیک پامپایه اوغراشیورلردی . حتی بو ظلملر ، کوپرولولر دورنده ، کیراغک ایلچیلکی زماننده باشلادی . مرزیفونلی قره مصطفی پاشانک صدارتنده حد کالی بولدی . فرانسزلر ، کویا تورکیه نك دوستیدی . فقط فاضل احمد پاشانک فرانسه ایلچیمی نوانته له بک دوغرو سویله دیکی کبی ، هر برده ده دشمنلریمزله برابر دی . فرانسزلرک ساقزده قاتولیکلشدیردکلری بک چوق رعایا واردی . بونکله برابر ، ۱۰۹۲ ده طرابلس غرب اوجاننک قالیونلری ساقز آطه سنه کلدکلری زمان ، آطه بی ناحق بره طوپه طوتان ، فرانسزلردی (۵) . ننه کیم ، قره مصطفی پاشا فرانسز ایلچیسنه تمامیله حدینی بیلیدردی .

[۴] واندال ، اون دردنجی لوتی زماننده شرقده برفرانسز سفارتی ، ص ۱۵

[۵] تاریخ راشد ، جلد ۱ ، ص ۳۶۹ ، ۳۷۷ ، ۳۸۳

نہایت مسئلہ « فرانچہ قرالی طرفندن نامہ ایله طقسان کیسه لک قدر جوهر و اوتوز کیسه لک مقداری سائر تحف و زواہر کہ جمعاً التمش بینک غروشلق ہدیہ اتحاف و کندو جرم و قصور لرینہ اعتراف اولمغله » (۱) عفو ایدیلدی.

بونکہ برابر فرانسز ایلیچیری تورکیہ دہ، ینہ کیزلی کیزلی قاتولیک پروپاغانداسی یابان پاپاسلری حمایہ دن، باب عالی نزدندہ قاتولیکلر لہندہ حمایہ کارانہ توسطاردہ بولونمقدن بر لحظہ فارغ اولمادیلر . استانبولده فرنک لره قارشلی بر نفرت اویانمایہ باشلادی . حتی بر چوقلری، محلہ لری جوارندہ اوطوران فرنکلری ایستہ مہ مکہ باشلادیلر . ۱۱۰۴ دہ غلطہ اہالیسی آیقلاندی . « فرنک طائفہ سن جوارمزدہ استمز . یدمزدہ محتمز واردر » دیدیلر . نہایت فرانسه ایلیچسی شاطونوف مداخلہ ایتدی . مسئلہ حل ایدلدی . دیواندن آتیدہ کی حکم یازیلدی :

استانبول قایمقامی پاشایہ و غلطہ قاضیسنہ حکم کہ

آستانہ سعادتمدہ مقیم فرانچہ پادشاہنک ایلیچسی اولان بارون دشاطونف عرض حالہ کوندر و نفس غلطہ دہ قدم الایمدن برو ساکن بر قاچ فرنک رعایالرینہ بعض کسنہ لر مجرد اخذ و جلب ایچون فرنک طائفہ سن جوارمزدہ استمز . بزم محتمز واردر دیو طائفہ مزبورہ بی بیوجہ شرعی رنجیدہ دن خالی اولمادقلرندن و مقدا احوالری بر قاچ دفعہ شرعہ کورلدکدہ مزبورلرک اخراجی نامشروعدر دیوب جانب شرعدن اعلام و سنکہ وزیر مشارایہ سن خصوص صرقوی سابق غلطہ قاضیسی اولان مولانا محمد زیدت فضاٹلہ زمانندہ واقع اولمغله اعلام اولدن طلب اولندقدہ بو خصوص سانی اولان مولانا علی ترک مجدہ زیدت فضاٹلہ زمانندہ دخی ظہور اتمککہ کیفیت حالک اعلامی آندن مطلوب اولدندہ موی الیہ دخی کفرہ نک مسلمین بینرندہ سکنالری حقدندہ فقہا اختلاف ایتشدردر، معتمد اولان سکنالرینک جوازیدر، لکن جوار سکنالری قلت و تعطیل جماعت مسلمینہ باعث اولمغله مقیددر و رعایای مذکوردن ساکن اولدقلری منز لککہ جامع شریفدن بعدی اولوب سکنالری تقلیل و تعطیل جماعت مسلمینہ باعث دکلددر دیو درکنار اتمککہ منازل مزبورہ اصحابنک بعضی قدیمی تاریخ مقدملہ تصرف اذن تمسکلریجی ابراز ایتدکلرندن صکرہ ینہ اہالی محلہ مزبورہ وسائر دن بومادہ بہ مبادرت و معاشرت ایدنلر ایچق اخذ و جلب غرضیلہ مسارعت ایتدکلری مسموعدر دیو مولانای موی الیہ عرض اتمککہ سنکہ وزیر مشارایہ و مولانای موی الیہ سن وجہ مشروح اوزرہ عمل اولتمق اصرم اولشدر بیوردومکہ... وصول بولدقدہ صادر اولان اصرم اوزرہ عمل ایدوب دخی خصوص مزبورہ تمام مقید اولوب کورہ سن عرض اولندوغی اوزرہ ایش اولبایدہ مقتضای شرع قویعہ عمل ایدوب فی بعد شرع شریفہ و امر ہایونہ مخالف کسنہ بہ ایش ایتدرمیہ سن شویلہ بلہ سن . فی اواخر جا ۱۱۰۴ (۲) .

(۱) راشد، جلد ۱، ص ۳۸۳

(۲) خزینہ اوراق، مہمہ دفتری

تورکلر ، بوصورتله ، افرنج طائفه سنه عداوت ایتدکلری کچی ، ارمیلردن بر جوغی ده ، قاتولیکلکی ترویج ایدن وایچلرنده پروباغاندا یاپان ارمیلردن شکایت ایدرلردی . استانبولده پاییه تابع اولمایان ارمیلر پک چوقدی . حکومت بونلری دائماً التزام ایدر ، مذهبیرینی تبدیل ایدن ارمیلری ایسه شدتله تجزیه ایلردی . اون ایکنجی عصر هجریده استانبولده وایالتلرده ارمیلر آراسنده قاتولیکلک مسئله سی بویوک براختلاف حاصل ایتدی . دیوانده مذهب تبدیلنه مانع اولمق ایچون شدتله حرکت ایتکه باشلادی . استانبول ارمیلرینک شکایتی اوزرینه استانبول قائمقامنه (ادرنه) دن شو حکم کوندریلدی :

استانه قائمقامنه ومنلاسنه حکمکه

حمیه استانبولده ساکن ارمی طائفه سی اردوی هایونه عرضحال ایدوب بونلر قدیم ایامدن برو بیلرنده جاری اولان آینلرین اجرا ایدرلر ایکن ینه محروسه مزبورده شهتمر اوغلی عرکیرو توتر اوغلی عریتون ومیخلم اوغلی قره بت نام ذمیلر قدیمی آینلرین ترک ایدوب پایا ملتته متابعت ایله کلرندن غیری بعضیلرین دخی اضلال و افساد ایدوب کرک نکاح و کرک سائر قوللرنده عکسین ایتدیروب اضلاله باعث اولملریله بوندن اقدام ساز جزیره سنده پاییه منتسب اولان فرنکلرک کلی اهانت و فسادلری ظاهر اولوب وبوندن ماعدا یاپان کوندریلان بعض فرنک رهبانلری دخی برر طریقه امر آلوب تبدیل جامه ایدوب ولایت ولایت کزوب کرک روم وارمی و کرک سائر ملت نصارانی اضلال و افساد ایله قدیمی آینلردن دوندروب فرنک مذهبنه متابعت ایتدیروب اهل ذمت رعایا بپننده فساد و اختلاله باعث وادی اولدقلرندن بومقوله قضیه مرصیه تک حدوشه رضای هایون ولماظه صادر اولان خطهایون شوکتتمروم موجبنجه منع و رفع اولتمق ایچون طرابلس شام والیسنه وقاضیسنه وایالت مرقومه ده واقع قاضیلره و قرا ضابطلرینه واعیان ولایت وایش ارلرینه خطاباً ایالت مرقومه تک اهل ذمت رعایای قدیمی حاللرنده و آینلرنده اولوب وجه مشروح اوزره اضلال و افساد ایله پایا دینته دونمش وار ایسه ینه اولکی آینلرنده اولمق اوزره محکم تنبیه و تأکید ایلیه سن و بعدالایوم اولمقوله اضلال و افساده جسارت ایدنلر دخی اله کتوریلوب حقلرنده شرعاً لازم کلن جزالری ویریلوب شر و فسادلری دفع و رفع اولتمقده تقید واهتمام بوو تقریب ایله کندو حالنده اولنلره تعرضدن آنچه و پول آلنوب جلب مال اولتمقندن بفایت احتراز اولتمق ایچون امر شریفم ویرلمک بابنده استدعای عنایت ایله کلری اجلدن احکام قدینه مراجعت اولندقدنه بروجه مشروح امر شریفم ویرلدیکی مسطور و مقید بولتمقین وجه مشروح اوزره عمل اولتمق اوزره یازلشدر . فی اوائل ذا ۸ ۱۱ (۱) .

باب عالی ساقیز مسئله سی اونو تمیوردی . ساقیزده قاتولیک مذهبنه سالک اولانلرک « کلی اهانت و فسادلری » باب عالینک تمامیله معلومیدی . بوفسادلری ایقاع ایدن ده ،

قائولیک فرانسه ایدی۔ آلبر وانداں دیورک: « فرانسز میسیونر لرینک مافوقر بله پاپالق طرفندن نصب ایدیلوب فرانسه یه مجلوب اولان پاپا و کیلی، فرانسه ایلمچیسنک رهبان مجلسنی تشکیل ایدردی؛ ۱۶۸۴ ده موسیو کیراغ (۲) ادرنه یه کیردیکی زمان - پادشاه اوراده اوطوریوردی - آتسه رفاقت ایدنلر قابوسهن وژه زوویت رؤسایدی . قرال مملنک آلاینی تشکیل ایدنلر یالکیز لاتین رهبانی دکلدی ؛ بایتخته کی کثیر، فعال وزنکین ارمنی اهالی ده واردی .

بونلرک قسم اعظمی اولجه رومادن آیرلمشردی . دائمی بر مساعی سایه سنده اون دردنجی لوئینک سیاستی اونلری قاتولیکلکه ، یعنی ملی عادتلرینی محافظه اتمک اوزره ، فرانسه یه ربط ایتمهک چالشمشدی . ۱۶۹۱ ده اوتوز بر بیک ارمنی روما پاپاسنک حاکمینی طانیور ، و « ذات حشمتپناهینک اک صادق تبعه سنک یاپه بیله جکی درجده قرالک ظفرلری ایچون غین سروری ابراز ایدیوردی » (۲) .

یوکا باب عالی ده واقفدی . بوسیدن ، قاتولیک پروپاگاندا سنه قارشنی شدتله حرکت ایتدی . حلبده یعقوبی سریانلر آراسنده ده بو پروپاگاندا نیک جاری اولدوغی خبر آیلندی . بطریقاری بدروس ، سحاق و عبدالحی (لمنی) اطه سنه نفی ایدلدی (۱۱۰۹) . استانبولده کی قاتولیک ارمنیلر بوش دورمیورلردی . « افرنج راهبرینک » مساعیسنه اونلرده اشتراک ایدیورلردی . او تاریخده ، غلطده استانبولده والدہ وزیر خاننده کی ارمنی مطبعه لرنده متادیا پروپاگاندا کتابلری باصیلیوردی . باب عالی ۱۱۱۳ ده بونی ده خبر آلدی . کتاب باصانلری یا قالاتدی ، جمله نی حبس ایتدی . (ادرنه) دن استانبول قائم مقامنه شو حکم کوندریلدی :

استانه قائم مقامنه حکم که

استانبولده غلطده ایکی محله و والدہ خاننده بعضی مفسد لر یکی بضمه پیدا وارمنی طاقه سنک کتابلرین تغیر و بیکیدن بعضی الحاق ایله باصمه ایدوب ارمنی طاقه سنک اراسنه یایوب اختلال و تفریقہ باعث فساد و خباثلری ظاهر اولغله سنکه وزیر مشارالیه سن امر شریفم وصولنده بوفساده جسارت ایدن خبیثلری علی ای حاله کتوروب اخذ و حبس و واقع حالی در دولتمدارمه عرض و اعلام ایلیه سنکه بعدہ حق لرنده امر شریفم نوجهله صادر اولور ایسه مضمون منینی ایله عمل اولتمق بابتده دیو یازلشد . فی اواسط ص ۱۱۱۳ (۳) .

ارمنی پاپاسلرندن ده « افرنج دینی » قبول ایدنلر واردی . او صیراده صولو

(۲) فرانسه خارجیہ نظارتی خزینة اوراقی، دینی ایشار و شرق میسیونلری، ۱۶۶۵: ۱۰۷۱

(۳) خزینة اوراق ، مهمه دفتری

قوله ارمنی مناستری پاپاسلرندن خاچاطورده عین مذهبه سالک اولمش ، استانبول ارمنی لرینی متصل قاتولیکلکه تشویق ایدیوردی . خاچاطور یاقالاندی ، « ترسانه عامره زندانه » حبس ایدلدی . فقط طرفدارلرینک تریبالیله قاجاپه موفق اولدی . خاچاطورک فراری باب عالی بیوسبوتون اغضاب ایتدی . تداییر برقاتدها آرتدی . « محرف باصمه کتابلر » تدقیق اولوندی . بونلرک « فرنکستاندن کلوب آنلره متابعت ایدن خیپلر وساطتیه فروخت » اولدوغنی آکلاشیلدی . بونکله برابر ، استانبولده پروباغاندا کتابلری نشرینه میدان ویرمه مک ایچون ارمنی مطبعه لرینک قاپادیلماسنه ، آلتلرینک یاقیلماسنه ، خاچاطورک همه حال یاقالانماسنه قرار ویرلدی . استانبول قائممقامنه آتیده کی حکم یازلدی :

استانبول قائممقامنه حکمکه

استانبولده صولی مناسترده ازمنی راهلرندن ارمنی طائفه سی مذاهب افرنجیه به ترغیب واغوا وافساد ایدن خچادور نام راهب اخذ ومؤثر کورک چکمک اوزره ترسانه عامره م زندانه وضع وحبس فرمام اولوب وارمنی کتابلرین تغیر ویکیدن بعض الحاق ایله باصمه ایدوب ارمنی طائفه سنک آراسته یابوب فساد ایدن خیپلر دخی علی ای حال اله کتوریلوب اخذ وحبس وواقع حالی در دولتدارمه عرض واعلام ایلمکه فرمام اولمشیدی . سنکه وزیر مشارایله سن طرفکدن سرأ وعلناً تفحص اولندوقده مسفور خچادور فرار ایدوب کتاب باصمه جیلری دخی تفتیش اولندوقده والده ووزیر خانلرنده اولدوغنی محقق اولوب آنجق قدیمدن پینلرنده متداول اولان کتاب باصمه جیلنی اولدوغندن مؤاخذه اولنماشلردر ومخرف باصمه کتابلر فرنکستاندن کلوب آنلره متابعت ایدن خیپلر وساطتیه فروخت اولنوب موجب اجرا ایتمک اوزره اولدقلری متعین اولدوغن اعلام ایلمش سن . ایدمی امر شریفم وصولنده بوندن صوکره دخی مسفور خچادوری تفتیش وتفحص ایله علی ای حال اخذ ومقدما فرمام اولدینی اوزره مؤبد کورک چکمک اوزره ترسانه عامره زندانه وضع وحبس ایلیوب وبومثللو بصمه جیلق بر محدث وفاسد شی اولغله کرک والده ووزیر خانلرنده وکرک سائر برلرده هر نه ره ده بومثللو کتاب بصمه جیلری وار ایسه تجسس وتفحص ایله بولدروب بالکلیه آلتلرین احراق بالنار وکارخانه لرین ابطال ایلیوب بعدالایوم بر فرد بصمه اجمه مک اوزره محکم تنبیه وتأکید ایلیه سن . شویله که بوندن صوکره دخی متنبه اولوب کتاب بصمه سنه اجرا ایدرلر ایسه اخذ وحبس واسم ورسملرله در دولتدارمه عرض واعلام ایلیه سنکه تکرار نیوزدن فرمان هایوم صادر اولور ایسه مضمون منینی اوزره عمل اولتقی باینده فرمان عالیشام صادر اولشدره . فی اوائل را ۱۱۱۳ (۴) .

نهایت باب عالینک شدته استانبول ارمنی بطریق ده معروض اولدی . استانبول

ارمنيلرينك قاتوليكلشد برله سنده اونك ده مساحهسى آكلاشيلدى. ادرنه دن استانبول قايىمقامنه ارمنى بطريقتك ده حبس ايدهلىسى امر اولوندى :

استانبول قايىمقامنه حكيم كه

استانبول ارمنى بطريق اولان سحق ملحدك طايفه مزبورنه نك آخر آينه اتخالرينه مساحه و تقصيرى نمايان اولغله سنكى وزير مشاراليه سن امر شريفم وصولنده مزبورنه ترسانه طاهره زنداننده حبس اولنوب فرمان هايوم صادر اولدقجه اطلاق اولتماق باندنه فى اواسط را ۱۱۱۳ (۱) .

مسئله ، بوسوتون اولوندى . ارمنى بطريقلكنه قاتوليكلره دشمن بر بطريق كثيريلدى . اوزمانلر ، استانبولده فرانسه ايلچيسى فريول بولونيوردى . بو ، « مياننده اولان محي چيقارمقدن امتناع و صدر اعظم طرفندن داب دكلدر بهمه حال چيقارلق لازمدر ديو بالدفعات ملايمت ايله افاده حال اولندقدم » بيه مخالفت ايدن ونهايت « پيشكس و هداياسى كندويهرد » اولونارق « روى رعوتنه باب عفوو و مجامله سد اولنان » (۲) فرانسز ايلچيسيدى .

استانبول ارمنى بطريق ، آوهديك بطريقدى . آوهديك ، مدهش بر قاتوليك دشمنيدى . مذهبنى ترك ايدن ارمنيلرى باب طالى و ساطيله تأديب ايتد برمكدن اصلا خالى قالميوردى . قاتوليك ارمنيلر ، آوهديكى بطريقلكدن قا برمق ايچون هر درلو چاره لره باش وورديلر . نهايت دولت اركانه رشوتلر و برهرك نفينه موفق اولديلر . فقط قاتوليك ارمنيلرك بونى كندى باشلرينه ياياميه جقلى آشكاردى . كنديلرينى اك زياده تشويق ايدن ، زه زوويت پاپاسلرندن براقونيه ايدى . براقونيه او زمانلر استانبولده بولونيوردى . آوهديك ده آطه لره نفي ايديله جكدى . راهب براقونيه در حال ساقز زه زوويت پاپاسلرندن تارييون ايله مخبره ايتدى . ديكر طرفندن ، آوهديك بطريق ساقيزه كوتوره جك اولان ديوان چاووشنده آله ايتمهك موفق اولدى . تاوييون ، ساقيز حذرلنده بر فرانسز كيسى حاضر لاياجق ، آطه اوكلرينه كلير كلز ، آوهديك بطريق آلاجق ، فرانسه يه كوندره جك ، اوراده حكومت حبسخانه لرندن برينه قاباديلاجقدى . بوضورته ، توريكه ارمنى قاتوليكلى آوهديك بطريقدن بوسوتون قورتولش اولاجقردى . اوزمانلر فرانسه نك ساقيز

(۱) خزينة اوراق ، مهمه دفترى

(۲) راشد ، جلد ۲ ، ص ۴۸۹

ویس قونسولوسی بولونان سه نیور بونناقلک غیرتی سایه سنده بو تشبث قوه دن فعله کتیریلدی (۳). آوه دیک بطریق (فرانسه) یه کلدی ، اولا (مون سن میشل ه ، داها سوکراده باستیل) ه حبس اولدی . استانبولده کی طرفدارلری دیوانه مراجعت ایتدیلر . دیوان ، چاووشی جلب ایتدی ، بطریق بر فرانمز کیمسیله فرانسه یه کونورولمش اولدوغنی خبر آلدی . ساقیزه درحال برقاپوجی باشی کوندریلدی ، قونسولوس برطاقم مطالعهلر درمیان ایده رک کندیخی قورنارمایه موفق اولدی . نهایت بومسئله ده بوضورتله کچیشدیریلدی .

فقط باب عالی فرانسزلرک بوخیله لرینی اونوتامادی . اوزمانه قدر باب عالی یالکمز قاتولیککی قبول ایدنلره قارشى شدتلی داورانوردی . بسفره ، ژه زوویت پاپاسلرینک تورکیه ده سربستجه حرکترلرینه وسياحتلرینه قارشى ده خصمانه بروضیت طاقیندی . « مذهب تبدیلی فعالیتی بردنبره دوردی ؛ بونکله برابر قاتولیک ارمنیلرینه چوقدی ؛ بونلرذن رهبانلره مذهب سالکلری فرانسه سفارتخانه سنک پارولاسنه دائما منتظرلردی » (۴) .

نوشهرلی ابراهیم پاشانک صدارتنده فرانسه ایلچیسى مارکی دوبونناق استانبوله کلدیکی زمان ، تورکیه ایله فرانسه آراسنده کی مناسبت پک صمیمی ایدی . دوبونناقه ویریلن تعلیمات ده ، سلفلرینه ویریلن تعلیماتک عینیدی : قاتولیک مذهبنک ادامه وانتشارینه همت ، شرقده فرانسز تجارتنک آرتماسنه غیرت . بوندن باشقه ، (قامه کلیساسی) نک قبه سنی تعمیر شرفنک ده لاتین راهبلرینه بخش ایدله سی تأمین ایدیله جکدی .

چورلیلی علی پاشانک صدارتنده ، میسیونرلرشدتلی تعقیباته معروض قللشردی (۵) . علی پاشا ، بو دین دشمنلرینک کاملاً تورکیه دن چیقارلمالرینی بیله دوشونمشدی . پاپاسلر ، تورکر آئنده بولونان خریستیان اسیرلرک قاچارلرینی دائما تسهیل ایدیورلردی . او زمانلر کوله قوللانمق یالکمز تورکرله مخصوص دکلدی ؛ روملرک ، ارمنیلرک

(۳) شهفره ، استانبولده فرانسز سفارتنه دائر خاطره تاریخیه ، ص ۴۶

(۴) وانداال ، اون بشنجی لوئی دورنده شرقده برفرانسز سفارتی ؛ ص ۴۱

(۵) هامبر ، عثمانلی امپراطورلغنک تاریخی ، جلد ۳ ، ص ۳۳۵ - باطریق آوه دیکی روم باطریق دیبه قید ایتشدرکه ، یا کلشدر .

یہودیوں کو صرب، ماجار، آسٹریائی کولہ لری و جاریہ لری واردی . قاتولیک پاپاسرک ہدفی ایسہ یالکیز تورکلر اندہ کی کولہ لری .

مارکی دوبوناق ، وزیر اعظمہ دائما خوش چکیندیکی حالہ ، قاتولیک پروپا۔ نداسی لہندہ ہیچ برتائیر اجرا ایہہ مدی . یازدینی برراپورده تورکیہ دہ قاتولیک پروپا نداسی مسئلہ سنی شو صورتہ تصویر ایٹی :

« دینی ایشلرک سفیرہ تحمیل ایلہ دیکی مشغولیت اولدقہ آغیردر . راہبیلہ میسیونرلرک مساعیسی بوایشلری پروژہ لرویکی مؤسسہ لریا مایہ قدرایلری واردیریور . بونلر ، سفیرک ہرشی باباییلہ حکنی وحقارندہ ہیچ برکلہ احتوا ایتمہین قایتولا۔ سیونلرک صرف کنسیدی لری ایچون یاپیلیمش اولدوغنی ظن ایدیورلر . سفیر ، کندنجہ ، ظاہراً فائدہ لی کورون شیلری یاپہ بیلیر ، فقط میسیونرلر حد اعتدالہ ارجاع ایڈلر و سفیردہ کندی مساعیسندن چکینمز و غایت احتیاطکارانہ امرلرلہ دہ ادارہ اولونمازسہ ، میسیونرلرک مؤسسہ لرینہ قارشی بک متیقظ داورانمایہ باشلایان تورکلرک شدتلی برقرار ویرملرندن قورقولور ، اوزمان تورکلری دوردورمق قابل اولماز ، ایستہ اک زیادہ دقت ایڈیلہ جک بونقظہدر » (۶) .

اون دردنجی لوفیہ خطاباً یازدینی سفارتنامہ دہدہ عیناً شو سطرلر واردر : « تورکیہ دہ مقدس دینلرک ایلریلہ مہ سی ایچون اوچ بویوک غایہ واردر : تورکلرک خریستیانا لاشدیرلماسی ، معتزلہ روملرلہ ارنیلرک برلشدیرلمسی ، جھانک ویا قابالغک بویکی کلیسیاہ حس ایڈلہ دن صوقدینی خطالرک ویا ضلاللرک قالدیرلمسی .

تورکلرک دین حقندہ کی قانونلری اوقدرصیق و اعتقادلری اودرجہ کوکشمشدرکہ ، تورکلرہ بوندن بحث ایتمہ بی پاپا بیلہ میسیونرلرہ منع ایلہ مشلردر . روملرلہ ارنیلرک آری آری کلیسالری واردر ؛ ہر کلیسا مراتب سلسلہ سنی بز مکندن بوسبوتون آری برصورتہ محافظہ ایڈر . کذا بونلر عرف و عادت لرینہ دہ مرہبوطدرلر . رؤسای اونلری لاتین عرف و عاداتنہ قارشی بر نوع تہدیش ایلہ محافظہ ایڈرلر ، واقعا ایچلرندہ بک منور اولانلری بزم دینلری دہ مساعہ کارانہ دوشونورلر ، و راہبیلرک علم و فضلنی دہ تقدیر ایڈر لرسہ دہ ، روما حا کیتک کندی حا کیتلرینی ضعفہ اوغراناجندن قورقارلر ، و عدلی حا کیتک کلیاً علیہندہ بولونورلر .

شو حالت فکریه به قارشیی، مساعیلری و حسن مثال اولملری سنایه سنده میسیونرلردن بکله نیلن ترقی مشکلدر. مع مافیله، بونلر ارمنیلر آراسنده بک زیاده ایلیله مشلدر. فقط ارمنیلرک بطریقلمی انتخاب خصوصنده کی انتریقلمک ایچنه قاریشوبده، اولجه کیتدکلی کندی کلیسالمی ترک ایدوب بزم کلیسالمی بزمه کله به اولملری تشویق ایدر ایتمز، او آنه قدر یابدقلمی شیلر آن واحده زیر وزیر اولور. وحشی انسانلر اولقله برابر، تشبث ایتدکلی شیشهده عناده صاریلان ارمنیلر، درحال باب عالی به مراجعت ایدرک، تورکلرک ازلی دشمنی اولان پاپانک آرالمی خفیه لر کوندردیکلی سویلیورلر. بوطن وشبهه دولت ارکانی طرفندن حریمانه قبول ایدیلرک، بوندن اوتوز سنه اول برطاقم اعتسافله باشلانغ اولمشدرکه، بو، هنوز بوکون بیله کاملاً سونمه مشدر. میسیونرلر بو اعتسافدن آنجق ذات حشمتانه لرینک سفیرلی حمایه سیله مصون قالایلمشدر. یالکمز، سائر خصوصلرده یاپیلدینی کبی، ارمنیلرک فرنگ کلیسالمی کتیمه لری ده منع ایدیلرک بو امره مخالفت ایدنلر تجزیه اولمشدر. بوماعت الآن جاریدر، وسفیرک ارمنی بطریقلمه محافظه ایدیلدیکی مناسبتک درجه سنه کوره آز ویا چوق برشدنله اجرا ایدلمکده در» (۷).

دها آشغیده، شو سطرله مسئله نک حلنی توصیه ایدیور:

« میسیونرلرک تأسس وترقیسنی تأمین ایچون ایکی اصول وارد: برنجیسی پادشاهک وارکانک نفوذی، ایکنجیسی ده ایکی کلیسا زؤسانک اداره سی، واونلره مذاکره. بو ایکی اصولک برنجیسی بجه دائماً تهلمکلی وغیر قابل تطبیقدر. هیچ بر حکمدار یوقدرکه، دیگر بر حکمدارله نه قدر صمیمی رابطه سی اولورسه اولسون، کندی رعایاسنه تعلق ایدن بر شیئه اونک دوغروندن دوغرویه قاریشمانی خوش کورسون، ومضطرب اولماسین. تورکلرده بو مسئلهده سائر قدر حساسدرلر، ارمنیلرله روملرک تلقیناتی یوزندن بو حساسیت قطعی رقیصقانجلمه تحول ایله مشدر. بناء علیه دینی مسئله لری بونقطه لردن طوندورمق همان امکانش کیدر. تورکلرک خریستیان دینی حمایه خصوصنده اسلافکنز اولان قرالره بخش ایتدکلی مساعده، آنجق لایتنرک ایلمک معاهده لر زماننده کندی حکومتلرنده موجود مؤسسه لرینه عائددر. احداتی ایما ایدرک اوافق برشی تورکلرک

شبهه‌سنی او یاندریر . بناءً علیه، بکا قالیرسه ، روملر وارمنیلرله بزآرامزده اولاجق اختلافلرایچون ، صوگ درجه لزوم حاصل اولدقجه، دوغریدن دوغرویه تورکلره مراجعت ایتمه‌میلدر . بزم ایچون طوتولاجق یکانه یول ، روم وارمنی کلیسارینک رؤیاسنی اداره ایتمک و حاکمیتلرینه و عرفلرینه دوغرویدن دوغرویه مداخله ایدلیه چکنه و جسمانی ویا سیاسی هیچ بر منفعتک مسلککربنه داخل اولمادیفه ، بونکله برابر اوزون براسارتک ملتزینی محکوم‌ایتدیکی جهالتدن متأراولارق، پاپایله میسیونرلرک کندیلرینه و یردکلری تعلیماتدن مقصد ، ایشلری مختلف زمره‌لر ایچون بررلشمه‌یه ، و حسن اداره ایدلیکی تقدیردهده ، کندیلرینک فلاکتلرینی تخفیف و تورکلرک ظالمانه بویوندروغنسندن عمومی بر خلاصه منجر اولایله چک وجه ایله بوتون ایشلری حسن ایدله‌دن عمومی بر اتحاده ایصال ایلیه چک وجه ایله ، آرامزنی آیران مانعلری آزالتارق یکدیگرمنزی حسن اولونمادن بربرینه باقلاشدیرمقدن عبارت اولدوغنه اونلری اقناع ایله مکدن عبارتدر « (۸) .

باب عالی ، مارکی دو بونساقک بوتوصیه‌لرینی قوه‌دن فعله کتیره‌چک درجه عاقل داورانمادی . قاتولیک پاپاسلرک تورکیدهده ، آفریقا جولرلرنده نسر دین ایدر کبی ، تورکلری هیچه صایارق رعایای اضلال ایتمه‌لرینه قارشنی شدتله حرکت ایتدی . خصوصتتی رعایادن زیاده میسیونرلره توجیه ایتمکه باشلادی . « ممالک محروسه پادشاهیده افرنج راهبیری جنسنندن بعض شیطاین انس قصد فاسد و غرض کاسد ایله دور بلاد وامصار و طرف طرف کشت و کذار ایدوب روم وارمنی مقوله‌سی اهل ذمت رعیتی آیین عاقل و مذهب باطل افرنجی‌یه دعوت و بعضیلرینک درونلرینه تأثیر فسون و صحبتلری مانند علت فرنکی سرایت « ایتمه‌سنی موافق کورمه‌دی . اوئاناده (۱۱۸۳) « نیجه اطرافک اهل ذمت رعایاسی سده سعادته اشتکا « ایتدی . بونک اوزرینه : « عهدنامه هایون موجبجه قدیمدن قونسلوسلر اقامت ایده گلدکلری محللردن غیبیری یرلرده افرنج راهبیری اقامت و افساد رعیت قصدیه سیاحتدن منع اولنوب متنبه اولمیانلری بولندقلری محللرده اخذ و حبس و طرف دولته اعلام اولنق ایچون روم ایلی و آناتولینک اطراف واکنافته نشر مناسیر

واحکام قلندی ، (۱). حکم کوندربیلن رلر : ارضروم ، آمد ، لفقوشه ، ساقز ، طرابلس شام ، توقاد ، قیصریه ، ، آنقره ، ادرنه ، وان ، ازمیر ، سیواس ، روم ایلینک اوچ قولی ، شام و صیدا ایدی . حکمک ، خزینة اوراقده موجود صورتی بروجہ آتیدر :

حلب والیسنه وقاضیسنه حکمکه

ممالک محروسه المسالکمدہ بعض افرنج راہلری ظهور وقصد فاسد ونیت کاسد ایله دور بلاد وامصار ایدوب روم وارمنی وسزیانی ومارونی وسایر بولنره تابع اهل ذمت رعایای مذہب افرنجیہ دعوت ونیجہلرین آیین قدیملرندن دوندوروب کسندو مذہبلرینہ متابعت ایله ممالک محروسہمدہ اثار مکاید واحتیال و دس مفسد واختلال ایتملریله اهل ذمت رعایانک انہا واشتکار ایله مزبورلرک زجر ومنی وتخم فتنہ وریشة اندیشہلرینک قلع وقعی ایچون تنبیہ وتا کیدی مشتمل بوندن اقدم بالذفات اوامر شریفہم شرفبخشای صدور اولمشیکن عدم تقید حکامبدن ناشی مزبورلر متزجر اولیوب کافی الاول دور بلاد ایله اهل ذمت رعایای اغوا و افساد ایله کلری سمع هایون پادشاهانہمہ القا اولنقلہ عہد نامہ هایون موجنبجہ ممالک محروسہمدہ قدیمدن قونسلوسلری اقامت ایده کلدکلری محللردن ماعدا برلرده افرنج راہلرینک اقامتی ودور بلاد ایله رعایای افساد ایدنلر منع کلی ایله منع وزجر ایله دفع مکاید ودهش و رفع مفسد وتلبیسلرین اہم امور دولت علیہمدن اولقلہ سنکہ مولانای موی الیہ سن مقداً وحالا صادر اولان اوامر شریفہم موجنبجہ اوامر لازم الایہتامہ تقید تام ایله قیام وسراً وعلناً تفحص واستعلام ایدوب قونسلوسلری مقیم اولدینی محلدن غیری برلرده اگر سیاحت واکر اقامت طریق ایله طوائف رعایای منوال مشروح اوزره اغوا و افساد ایدن رهابین کید آیین اولمقوله جدیدہ ومکیدن منع کلی ایله منع وصد ایله مجاری مفسد ومکاسدلرین سد ایدوب اگر روم وارمنی واکر سائر اهل ذمت رعایادن مسفورلرک فریفتہ کید واحتیاللری اولوب مذہب قدیملرین ترک وآیین افرنجہ اتحال ایدنلرک رجوعلرینہ تنبیہ ایله افرنج مذہبندن تنبیر وتحذیرہ کذلک صورت رهبانیتدہ دور بلاد ایدوب بوکونہ حیلہ و خدعہ ایله رعایای افساد ایدنلر بوندن سوکرہ دخی ینہ متنبہ ومتزجر اولیوب دور بلادہ جسارت ایدرلر ایسہ کرکی کبی وقوف تام تحصیل ایتدکن سوکرا اخذ وجبس واسم ورسملریلہ درد ولتدارمہ عرض واعلام ایلیوب اما بوتقریبیلہ جلب مال ایچون خلاف امر شریف حرکتدن زیادہ توقی ایلیہ سن شویلہ کہ اخذ اموال وجلب حکام وجمع المالہ میلانک استماع اولنور ایسہ کندو کہ موجب نکال اولہ جفتی برخوشجہ فکر وملاحظہ ایدوب اکاکورہ عفاف واستقامت اوزرہ حرکت ایلک بابتدہ فرمان عالیشام صادر اولمشدر بیوردومکہ اواسط را ۱۱۳۸ (۲) .

(۱) کوچوک چلبی زاده عاصم تاریخی ، ص ۳۱۴

(۲) خزینة اوراق ، مہمہ دفتری

حکومت ، فرنک راهبرک تورکیه ده قاتولیک پروباغانداسی یا پلمرینه شدتله مانع اولدی ، فی الحقیقه هر طرفه امرلرده کونده ریلدی قاتولیک پروباغانداسی تورکیه ایچون برتهلکه ایدی ؛ بویله اولقله برابر ، والیسی ده ، قاضیسی ده رومدن وارمیدن پارا آلاق مساعحه ده قصور ایتمزلردی . برچوقلری ده ، دولتک موجودیتنه تعلق ایدن بوکلی مسئله لری « جلب مال ایچون » فرصت اتخاذا ایدر ، تهدیدایله ، بهتان ایله پارا چارپمایه باقاردی . مأمورلرک بو حالی دیوانجه ده معلومدی : دولته تعلق ایدن ایشلرده بیله ، دولت پارسایله موقعلرینی ورزقلرینی تأمین ایدنلر ، حیله واحتکاردن واز کچمورلردی . بوسیدن ، حلب والیسیله قاضیسنه یازیلان حکمده « جلب مال ایچون خلاف امر شریف حرکتدن زیاده توقی » ایله مه سی آریجه اخطار اولونمشدی .

بوصیقی ، موقت برمدت ایچون دوام ایتدی . پروباغاندا ، ینه کیزلی کیزلی ، هیچ سزبله دن دوام ایدیوردی . بونی آیه ر واندالده اعتراف ایدیور : « میسیونرلر (ناقسوس) ، (میلو) و (آندروس) ده چوغالیوردی . جزائر بحرسفیدک مرکزنده کی وضعیتی اعتباریله کیقلاذ آله ترینک ملکه سی اولان (شیرا) آطه سی ، فرانسیسکه ن پاپاسلرندن برغر و پک اداره سنده ، مترقی برلاتین مستملکه سنک مقری اولمشدی . راهبر طرفندن مناسترلرینک تراسه سنه چکیان بایراغمز ، فرانسر سیاحنک کوزلرینی شنلندریوردی .

بونیه اعتراف ایتملی که ، اوروبالی راهبره قورسانلرکده یاردیمی دو قونیوردی . کندی طالرینه کوره تمیز برخریستیان اولان قورصانلر مسلمانلنک ویا اهتدانک ایله یله مه سنه لاینتقطع مانع اولیورلردی . طورن فور دیورکه : « بوندن برقاچ سنه اول ناقسوس آطه سنده اون اون ایکی عائله اسلام دینی قبول ایتدی ؛ لاتین کلیساسنه منسوب خریستیانلر بونلری کیخیلره قاجیرتارق (مالطه) آطه سنه آشیرتدیلر . اوتاریخدن اعتباراً کیمسه مسلمان اولمای خاطرینه کتیرمه دی .

بلغرامعا هده سندن صوکره ، تورکیه ایله فرانسه ییننده صمیمیت موجوددی . تورکیه ده اوطوران قاتولیک پاپاسلر ، بوصمیمیتدن استفاده ایدرک پروباغاندالرینه بویوک بر فعالیتله دوامه باشلادیلر . قاتولیکلکی ک زیاده ترویج ایدنلر ، ارمیلردی . استانبولده قاتولیک مذهبی قبول ایدن ارمیلر « سرآ وعلنا » فرنک کلیسالیینه

کیدیورلردی . حکومت ایچون یکانه چاره ، مقصد وغایه سی پک آشکار اولان بومذهب تبدیلندن کندی تبعه سنی منع ایله مکدی . بوکا دائر ۱۱۳۴ ، ۱۱۳۵ ، ۱۱۴۵ ، ۱۱۵۲ ، ۱۱۵۴ تاریخلرنده قطعی امرلر ویرلشدی . فقط بوامرلری ارمنیلر آره سننده ده دیکله ین یوقدی . توقیف ایدیلوبده صدر اعظمک حضورینه کتیریلنلردن برچوغی : « بزملت ارمنیانه تابع اولمز » دیه ملتیرینی بیله استخفاف ایدیورلردی .

قاتولیک پروباغانداسنک اک فعال اولدوغی یرلر ، (استانبول) ، (آنقره) وبالخاصه (حلب) و (شام) طرفلریدی . ارمنیلردن چوغی فرنک کلیسالیینه دوامه باشلامشلردی . قورقانلر ایسه اولرینه قاتولیک پاپاسلری کتیره رک آینلرینه دوام ایدرلردی . استابولده ، جدلرینک دینه ملتیرینه اولدوغی درجه ده مربوط اولان ارمنیلر بو حالدن مشکیدیلر . استانبول و غلطه ده اوطوران ارمنیلرک « آتی جماعت » ی ، نهایت دیواه مراجعت ایتمکه مجبور اولدیلر . اوزمانلر (۱۱۵۹) استانبول ارمنی پاتریقی ، آغوب پاتریقدی . قاتولیک پروباغانداسنه واسطه اولانلرده ، ارمنی قره باشلردن اوتوز بش کیشیدی . بونلر قاتولیک اولمایان ارمنیلرک کلیسالرینی ضبط ایدیورلر ، کندیلرندن آینلرینه صرف اولونمق اوزره زورله پارا طوبلا یورلردی . حتی قره باشلر ده ایلرینسنه کتیدیلر ، قاتولیک ارمنیلردن عرضخاللر و محضرلر طوبلا یه رق : « صحیح ارمنی اوغلو ارمنی بونلردر » دیه حکامی ده اغفال ایله دیلر . بر طرفدن ده : « کنج عورتلرایله ، آیین اجرا ایدرز دیو خانلرینه قاپانوب خلاف آیین حرکت » ایتمکه باشلادیلر .

دیوان ، آغوب پاتریقی ایله آتی جماعتک شکایتلرینی دیکله دی . قوم قاپی و یکی قایدیه اوچ پاپس ، اولرینی کلیسیایه قلب ایتشلردی . بونلرک کلیسا اتخاذا ایتدکلری یرلر ییتدیریلدی ، کندیلری کورکه قونولدی . باب عالی ، ارمنی پاتریقلرینه ویریلن برانده مندرج دینی صلاحیتلری شدتله تطبیق ایتدیردی . یکچیری آغاسیله غلطه و یوده سنه آتیده کی حکم یازیلدی :

یکچیری آغاسنه و غلطه و یوده سنه حکم که

ممالک محروسه ده ساکن ملت ارمنیان بیننده حادث اولان فرنکلک ماده سی یوما فیوما متزاید اولوب رجال و نسوانلری سراً و علناً فرنک کلیسالرینه دخول و خروج و خانه لرینه فرنک بآره لرین کتوروب کلیسا مثللو آیین افرنجی اجرا ایلرلیله منعیچون بالدفعات صادر

اولان اوامر علیه مفاير حرکت جسارت ایدن مفسد لردن بودفه بوجه تقرير استانبول وحوالیسنه اخذ و حضور آصفیه احضار اولندقدده بز ملت ارمنیانه تابع اولرز دیو آیین اخر اوزره اولدقلرین اقرار و تهمت لرین اشکار و خوف و خشیتی بالکلیه سلبه اجتسار ایتملیله بوندن سوکره کوشمالرینه قید اولنیوب علی کل حاله ترک اولنور ایسه بعضاً خوف اوزره اولنلری دخی آشکاره آیین افرنجی اجراه جسارت ایله ضرر لرینی ملت رینه سرایت ایده جکی بومقوله شناعدتن ذکر اولنان مفسد لردن منع و دفملری لازم و مهم ایلوکی استانبول و توابی ارمنی بطریق آغوب نام راهب جمهور عرض حالیه انها و محالک محروسه ده بولنان ارمنی رعایا ستدن افرنج کلیسالرینه واروب و خانه لرینه فرنک پاتره لرین کتوروب آیین افرنجی اجرا قیدنده اولنلر اخذ اولندقلرنده ماللری میریچون گرفت و کندولری کورکه و سفینه به وضع و فیما بعد عرض حال ایله اطلاق رینه مساعده اولنماق اوزره محلته قید و بو وجهه استانبول و غلظه و آناتولی طرف لرینه مجدداً اوامر شریفه احسان اولنسنی استدعا و فساد عن اصل باعث اونوز بش نفر مقداری قره باشلر اولغله اکثریسی غلظه ده مختفی و ملت رینک رجال و نسوان لرین دایما افساد اوزره اولملرله منعلر یچون امر عالیشان صدورینی استماع ایله کلرنده بطریقدن بر مقدار اجتناب و افساد ایله کلری منعم کسنه لردن استانبول و غلظه ده اولان خانه لرینه کمی طیب و کمی رهبان صورتلرنده دخول و افساد ایله کلری مفسد لری باشلرینه جمع و کلیسا منللو کرک ذکر اولنان خانه لرنده و کرک فضولی ضبط ایله کلری ارمنی کلیسالرنده ایین افرنجی اجرا شناعد لرینی و کندو ملت لرین تمشیتده و یرمک ایچون خرج و صرف ایله کلری جریمه و مصرف لرینی رعایا دن جبراً اخذ و اومقوله مفسد لری صیانت ایچون بطریق و مخصص لری بونلرک حقلرنده و یرد کلری خلافدر ، صحیح ارمنی اوغلو ارمنیسلر بونلردر دیو مراد لری اوزره عرضلر اخذ و ممنوع ائدن اولان حرکت لرینه اعانت اوزره اولوب و آیینلری احوالی پاشا و قاضی و نایب و سائر لری عرضلرله اوله کللیوب بطریق و رهبان لرینک خبر و یرملرله و وثیت اوله کلشیکن عدم مبالا نلردن ارمنیانه مخصوص کلیسا و مناسترلری قدیمی اوزره ارمنیان رعایاسنه تسلیم اولنمق و مفسدون مزبورون قره باشلردن بعضلری کنج عورتلر ایله آیین اجرا ایدرز دیو خانه لرنده قیاسوب خلاف آیین حرکت و آیینلرینه عدم رغبت ایله آشکاره فرنک کلیسالرینه دخول و خروجدن منع و مفسدون مزبورونن مرد اولنلری سز قالدردن دیو آیینلرینک مفایری تکلیف ایله جور و تعدی اولنماق اوزره ملت مزبوره استدعا و غلظه حوالیلرنده ساکن الی جماعت باشی و بالجمله اختیار رعایالری دخی عرض حاللرله تقریر و انها و دولت علیه مک خراجکذاری اولان ارمنی رعایاسنک بوکونه حالت شنیمه دن منع ورد اولملری اهم مهام لازم الا هتامدن اولغله فیما بعد ارمنی رعایاسنک رجال و نسوانلری غلظه ده فرنک کلیسالرینه و مفسد اولان قره باشلر ارمنی رعایاسنک خانه لرینه دخول و خروجدن منع و متنبه اولمانلر غلظه و یوده سی معرفتیه اخذ اولنوب و کلیسا منللو آیین اخر اجراسیله جمعیت ایتدیرلیوب و ارلری اولیان کنج عورتلرک خانه لرنده آیین اجرا ایچون قیاسن مفسد لر غلظه ده و استانه ده خبر و یرلرکده بو منللو خانه صاحب لرله بطریق لری انهای و محله امام لری معرفتی و یکبجری آغاسی و غلظه و یوده سی مباشرتیه اخذ و ترسانه عامر مه ارسال و یدلرنده

اولان فتوای شریفه و شروططری موجبجه قتلہ بدل کورک و چکدبری سفینه سنه وضع و بطریقک مهور عرضحالی اولدقجه اطلاقلرینه مساعدہ اولتمق رنسونلرینه دخی محکم تنبیه ومنتبه اولیانلری وضع زندان اولتمق بابتده سزکه موی الیہاسز سزہ خطاناً مجدداً امر شریفه صدورخی استدعا و دیوان هایونمده و مالیه قلمنده محفوظ قیود احکامه مراجعت اولدنده آیین فرنکه تبعیت ایدن مفسد لر اخذ و وضع کورک ایلہ تأدیب ورجال و سوانلری من بعد غلطهده فرنک کلیساسنه دخول و خروج ایتدیرلیوب بر طریقله وارر لر ایسه اخذ و کورک وضع ایچون در سعادتہ احضار اولتمق اوزره غلطه و بوده سنه بالذفات بیاض عرضحال اوزر لرینه فرمان صادر اولدوغندن غیر ی فیابعد ارمنی طائفه سی فرنک کلیسالرینه و ارمیوب وارر لر ایسه کما فی الاول غلطه و بوده سی اخذ و تعزیر ایلک اوزره استانبول قاضیسنک اعلامی موجبجه مالیه دن و استانبولده قوم قیو و یکی قیو داخلنده ساکن اوچ نفر پاپاس لر دخی تہمت مرقومه ایلہ اخذ اولدقلرندہ خانہ لرندہ کلیسا اتخاڈ ایلدکلری عمل ہدم و کندولری یوز الہی یدی سنہ سنندہ با فرمان عالی کورک و وضع و بعدہ بطریق عرضحالی ایلہ فرمان عالی اطلاق اولدقلری زندان دقتزندن و بنہ طوایف ارمیناندن فرنک آیینہ تبعیت ایدن لر اخذ و رہبانلری معرفتیلہ شرعاً ثابت اولدقده کرکی کبی حبس و تأدیب و منع و زجر اولتمق ایچون یوز اوتوز درت تاریخندہ و فرنک باترہ لر ی طیبیلک صورتندہ و سائر قیافت ایلہ مکث و اقامت ایتدیرلیوب رعایایہ اختلال و برعمر ایچون اوتوز بش سنہ سنندہ و آیینلری کلیسالرندن غیر ی عملدہ اجرا ایتدیرلیوب اولوجہلہ اختلالہ باعث اولان لر اخذ و رہبانلری معرفتیلہ ثابت اولدقده کرکی کبی حبس و تأدیب و منع و ترہیب و کندک فیابعد ارمنی طائفه سی فرنک کلیساسنه و ارمیوب و منتبه اولیان لر غلطه و بوده سی معرفتیلہ اخذ و تعزیر اولتمق ایچون یوز فرق بش سنہ سنندہ بعض محللر دہ و بالخصوص حلب و آنقرہ دہ آیین عاطلہ فرنکی اجراسنه علناً شروع و مباشرت ایدن لر ہرنہ عملدہ بولنور لر ایسه زجر اکیسد ایلہ منع و تأدیب اولتمق اوزره یوز الہی ایکی و یوز الہی درت تاریخلرندہ و ارمنی بطریقلرینہ و یریلان یرواٹ شروططندہ مندرج اولدوغی وجہ اوزره آیینلرینہ و وقفلرینہ متعلق خصوصلری بطریق معرفتیلہ رؤیت و آیینلرینہ مخالف حرکت ایدن لر ارمنی مہرخصہ لر ی و پاپاس و کشیشلری بطریق آیینلری اوزره تأدیب و رہبان طائفہ سنندن محلہ کزوب خلاف آیین صحیح ارمنی رعایا لرین افساد ایدن لر بطریق معرفتی و با فرمان عالی اخذ و حققرندہ لازم کلن اجرا اولنہ دیو الہی درت سنہ سنندہ و ارمنی طائفہ سنک افرنج دینہ دخولی منع کللی ایلہ ممالک محروسہ دہ منع و رفع و اوزر لرینہ ثابت اولدقده اخذ و حبس و حققرندن کلنک ایچون اسم و رسملر یلہ کیفیتلری اعلام اولتمق ایچون مالیه و دیوان طرفندن و یریلان اوامر شریفہ موجبلر نچہ بنہ تاریخ مہر بوردہ دیوان هایون طرفندن مفصل و مشروح و متعدد اوامر شریفہ و برلدوکی مسطور و مقید بولنمخین فی الحقیقہ ارمنی رعایاسنک افرنج آیینہ دخوللری و افرنج کلیسالرینہ و ارمہ لر ی نیچہ محذوران ی مستتبع اولدوغی واضح اولقلہ منی لازم ایدیکن بالفعل رئیس الکتاب اولان الحاج مصطفی دام مجدہ اعلام ایتمکین مقدما صادر اولان اوامر شریفہ و رئیس الکتاب موی الیہک اعلامی وجہ مشروح اوزره عمل اولتمق بابتدہ فرمان عالیباشام صادر اولکدر . فی اواسط م ۱۱۰۹

بو امر، عين زمانده، « مملكت آنا توليده واقع وزراى عظام وميرميران كرام وموالى فخام وقضاة ونوابه ومتسلم وويوده لره وقلعه دزدار لرينه» ده كوندردى. فى الحقيقه قاتولىك پروباغاندا سنك اك زياده ياييلدينى ير، آنا طولو ايدى. خصوصيله « شام و حلب وصيدا واولحواليرك رعايالرى رعايالقدن چيقوب فرنك اولوب اختلاله بادی وكونا كون ملعتلره تصدى وريم بابا المسیحی کلیسالرده آشكارقرائت آينلرينك خلافته حركت « ايديو رلردى . بونلر ، باب عالی به قارشى او درجه دسانه حركت ايديو رلردى كه، مثلا حلب متره پوليدلكنه روملقه هيچ علاقەسى اولمايان « مكسيموس نام فرنك » ى انتخاب وتعيين ايتديرييورلردى.

بوندن باشقه، حكومت طرفندن تعيين اولنان بطريقلرى، قاتولىك اولمادقلىرى ايچون، بيك درلو افترالره ده عزل ايتديرمكه چالشيورلردى. نهايت حلب وجواري اهاليسى ديوانه شكايه ايتديلر، « اكر بوندن صكره بر طريقه مسفور مكسيموس متره بيلد اولمق احتمالى اولور ايسه كرك شام وكرك حلب واولحواليرك رعايالرى بالكليه فرنك اولمق مقرر» اولدوغنى يازديلر. ديوان « مكسيموس وهوادارلرى، نك استانبوله جلبنى يازدى. حلب وجواريده قاتولىك پروباغاندا سنه مانع اولمق ايچون ممكس اولدوغنى قدر چاليشدى ، فقط حكامك « جلب مال » احتراصى يوزندن قطعى بر موفقيت حاصل اولامادى . قوجه راغب پاشانك صدارتنده قاتولىك پروباغانداسى ينه دوام ايتدى . حتى اوچنجى مصطفى ايله فرانسه ايلچيسى وه رزمك آره سى بو مسئله دن دولايى آچيلدى . فقط اوروبا دولتلىيله مناسبات آرتدجه ، غربيللاشمق فكرى ، توركلرده قاتولىك پروباغاندا سنه قارشى اهل حسى پيدا ايتدى . نهايت قاتولىكلك ، عصرلردن برى فرانسه وپاپا واسطه سيله توركيه يى ضعيف دوشورمه يه وتورك اداره سندن صيرلمايه چاليشمش اولان ارميلر اووزنده ، دينى وتاريخى ، سيلينمز بر نشانه اولارق قالدى.